

ki, hogy itt valamiféle posztmodern játszadozás folyik! Nem. Nagyon komoly költészet ez. Csak éppen városi. Oravec Péter „apja” lehetett éppúgy T. S. Eliot, mint Ezra Pound. Vagy Ginsberg. De Ladányi Mihály is lehetne. Városdalnok, de nem úgy, mint Prévert. Homályos is, de messze Mallarmé (direkt? vagy véletlen?) titkaitól. Bár szinte minden sorában fénylik a metafizika. A *tüli*. Ami még itt van, de mégis, féllábbal odaát. Nála ilyen a *Dalszöveg*: „tanulni kell a boldogságot / tanulni az árokban lapuló fényeket / örömtüzet és főnix-tollú lángot / tanulni kell a leböngött szemfestekeket // visszeres lábakat sorsok teherhordóit / korbácsnyomok kusza hieroglifáit / hadirokkantak Apolló-torzóit / romok közt felmeredő téliszalámit // csonkán torzan is tanulni a boldogságot / bár krónika nem említi tetteit / örömtüzet és főnix-tollú lángot / markunkba zárná az EGYSZERIT.” Aztán rövidke *invokációk*. „Fogadj bizalmadba, Erdő, / add kölcsön madaraidat!” És a *Válasz* című. „Költészet — madártan? / Rebbenésnyi vihar / minden szárnycsapásban.” A *Sírfelirat* is halk irónia, „óriások közt törpe voltam / hangyányi óriás egy törpe bolyban.” Nesze nektek! Nesze nekünk. Fájdalmas inge az igazságnak. Levehetetlen. Csak nézünk, mint a moziban. Rólunk szól! És akkor végünk. Ez a költő dolga. Ha van dolga egyáltalán. Megmutatni, hogy minden sora, minden maradó gesztusa minket céloz. Magáról ír, de a Mindenki benne sejlik. A Stádium-tag, Iván Iveti is megszólítottak. „Oszlopok magánya feszítve a holdnak. / Lódobogás. Megint lányokat rabolnak. // Mellettem fekszel még, félig kitakartan. / Talán másképp — talán nem is így akartam. // Reggel hiányérzet. Fénysóhajú ágak. / Távoli test őrzi emléktér ruhádnak.” Szerelem. Hát persze! De elemelve a pusztá kémiától. Bár tudja ő is nagyon jól: a szerelem kémia. De ki merevit. *Pillanat II*. „Az állólámpa vizgázzban őrzi álmod. / Vesszöből font kalapján / sárga fényt szítál a falra. / Ablakrésen át / az utca árnyai ágyadba szöknek, / lombsugóssal takarni be / meztelen hátad.” Ostoroz is. *Tucatkép*: „Minden sarkon áll egy walkman-es baseball-sapka. / 4/4-es ütemre rázkódnak, fülükből fekete / zsinórok kigyóznak egész a farzsebig. / Ritmusérzék? Mit nekik gyorsuló pihegés / a földre kúszó paplanok ráncai közt? / Mit nekik a természet örök ritmusa? / Az elektromos vihar áramköreiből / már nem lehetett kiszakítani senkit. / Kodály országában.” Meggyón Nagy Lászlónak. „Nem viszi át senki, / ha csak ő nem vesz / úszólecektől idejében. / Ő volna az?: / a sok szépen hangzó / sületlenség mellyel / megtűzdelte, mint / a száraz húst, / ver-seinket? / Nem viszi át senki. / ... / Reklámok fondorlatosságával ha fel-épül a vers, / nincs hitem mögé látni: / ikonragyogású istállóid ünnepébe.” A *Tevan Kiadó két ilyen költőnek örülhet*.

A Stádium-istálló karámot nyit újra és újra. Akik már szabadon legeleznek nagy utat barangoltak be már idáig is. Modern papirpák és táltos csikók. Rakoncátlanok, nyeritenek a jó szóra. A rosszra is. Műveikben mintha mások. *Marcel Proust* válaszol: „Rejtett énünk írja a könyveket, a zseni nem látszik, elfedi őt az az énünk, aki a mindennapokban részt vesz.” Őt költő ébrenléti álomba szenderül. Meg sem várják az éjszakát.

Büky László

ALAKSZA AMBRUS: AZ UTAS ELTÉVED

A kiadvány a kötéslapon az irodalmi lexikonokhoz hasonló rövidséggel igazítja el az olvasót a szerzőről, aki Nagysenkőcön született 1903-ban, és nyolcvan esztendőn élte. Tanított Léván, Sümegen, Zalaegerszegen és Nagykanizsán; az 1956. évi forradalom utáni időben száműzetett a katedrálról. Első versei még a Nyugatban jelentek meg, A *vándor visszanéz* című kötetét 1935-ben adta ki a Vörösmarty Társaság Babits Mihály ösztönzésére.

Nagykanizsán Alaksza Ambrus és Hules Béla egyazon gimnázium tanárai voltak, tanári-költői mivoltuk bizonyos hatást keltett az 1950-es esztendőknben. Takács László (1953-1990) - akinek a Vadamosi Füzetek szintén adott ki verseiből (*Szalmaláng*, 1995.) - meg is emlékezett mindkettőjükről, mint akik őt kezdő költő korában támogattak, ld. Visszhang. Zalai írók, költők antológiája, Zalaegerszeg, 1983. 411). (Alaksza tanár úr volt a gimnázium önképzőkörének tanárelnöke, s a recenzens maga is emlékezik, miként bírálta meg egyik versét, amely később a Zalai Hírlapban jelent meg (Télfordulás. 1958. március 4.,4.) -A Vadamosi Füzetek, melyet Hules Béla lelkesedése hozott létre, Baán Tibor szerkesztésében ad válogatást Alakszának az 1945 után írott verseiből.

A költemények zöme ahhoz a versbeszédmóddhoz kapcsolódik, amelyet a klasszikus modernség hozott létre, s amely a Nyugat nagy nemzedékének sajátja. A nyelvi megformálás rendszerint igazodik a többnyire egy központi témakifejtés tartalmi kívánalmaihoz, s így Alakszának e versei között

sok az életképrajzolatú lírai elmondás. Effélékre gondolhatni; „Elunta útját már a hold, / a villamos se bandukolt, / tetők mohára kód szítál, / az óra éjfélok megállt, / a lámpa lobbant és kihuny, / a légy az ablakébe bűjt, / a földszint és az emelet / több fölkeléstől remegett, / a házmaster tunyán aludt, / vaslanc zabláta a kaput, / nyikorgás, zörgés szünve szűnt, / eső hűtött le minden bünt, / s a csillagatlan éjelen / patkány osont a köveken” (*Elunta útját*). A kis dolgoknak eme nagy történéseinek lírai mélyén, illetőleg végén érezhető az általánosítás szándéka, a *csillagatlan éjelen és a patkány* sugallt jelentésével kap az olvasó eligazítást a költői világlátás horizontjáról. A hasonló líraépítésű versek a léthelyzetnek- és létállapotnak pontos meghatározását és leírását adják (*Megyek az utcán, Tisztul az ég, Bohóc a hold*). Még az álom is efféle lírai valóság-képekből alakul és alakít, legföljebb a színérzékelés tér el a szokástól: „Lila lovak/ üettek át a városon pirkadatkor / és könnyű kódot/ kavart a sok pata / a hó fölött (...) a lila lovak után paták nyoma maradt, / s itt-ott párolgó sárga citromok” (*Álalom*)

Némelykor a szövegalkatást bizonyos nyelvi formákra való beállás befolyásolja. Alaksza passacagliában és a kánkánban ír (*Két régi tánc közkívánatra*), latin társító szójátékkal versel: „Fakanál, fakés, favilla / faszemöldök, rőt papilla (...)” (*Ráolvasás - „Dies irae, dies illa solvet saeculum in favilla...”*), variációs technikával él: „Lánc, lánc, eszterlánc, / felhők arcán gyúl a ránc” (*Változatok egy gyermekdalra*), afrikai hangulatot kelt: „Félezer éves néger lány a / szép M’ Gogó félezer éve várja az édes ünnep, a / kéz-M’ fogó” (*Félezer éves*). (Ebben a sajtáságos írásképpel érzékelteti az egzotikus nyelvet és világot.) Az efféle jelenségek Weöres Sándor líráját idézik az olvasó emlékezetébe. Weöres nevezetes versgyűjteménye (*A hallgatás tornya*) 1956-ban jelent meg, valószínű, hogy Alaksza lírai érzületére — amint másokéira is - hatással volt e nyelvi inyenésegekben gazdag kötet. Az Alaksza-versek keletkezési idejének pontosabb ismeretében lehetne eme hatást jobban föltárni. A „Fakanál, fakés, favilla” kezdetű vershez kínálókozó weöresi párhuzam: „Haj de messze majomország, / ott terem majomkenyér, / majomablak majormarcán / majomnótát ráz a szél (...)” (*Majomország*, In: Merülő Saturnus. Budapest, 1968. 96).

Kevésbé éleszt (Nyugat-os) reminiscenciákat a szabadversek sora (*Köszönet a haláltáncért, Megyek az utcán, A vers kikel kősi-réből, Negyven fok körül, Beszámoló*), ezeknek lírai hitelét többnyire a költői én életvágya, a (szellemi) megmaradás és a (testi) elmúlás kérdései adják: „(...) lefejez, kibelez, olajba belefőz tartós szeretettel egy szálkatlan szardella-isten” (*A maradandóság szava*). Némelykor a megmaradás az élet fölötti diadal némi politikummal kapcsolatos: „A vert nép könnye, terhe, / reménye és szerelme / érjen föl kék szemedbe (...)” (*Béke*). Efféle általánosítást hordoz a *Halotti beszéd* (1954) című darab is, e Kosztolányi Dezsőnek és Márai Sándornak szóló tiszteletadásban a közösség sorslehetősége tételesen van megfogalmazva: „Látjátok: szörnyű vihar a lét, / a gyávát, az anyátlan szerteszét szórja, / s a történelem elítélt népeit, korcsait / az ördög se védi, az isten se óvja.” Ám az egyént, a lírai ént illetőleg sem más a jövő: „(...) kétségtelen, hogy nem mehetek / a földszintről emeletre, padlásra, tetőre, / kémények erdejébe, // felfűstölt felhők közé a mennyei dolgok / látására” (*Beszámoló a Megnevezhetetlen tevékenységéről*).

A versek számottevő részében az öregedő, az- élettől búcsúzó ember szól: „(...) ott a sarkon túl / egy más világba érek el, / hol nem fogad Isten hozott, / hová kísér Isten veled” (*Megyek az utcán*), hasonló még: *Repdes a mélabú, Csak vendég vagyok itt, Meteorológia észlelés*. Azonban a versgyűjtemény egésze mégsem lehangoló, az emberi tartás, a kötelességérzet legyőzi a kiüresedő világot: „Elfonnyadnak mind a virágok, / a holt szagok között a fák kiégnek, / fehérvérűség, álmokör fojtja meg a füveket, üszköt teremnek mind a szélhűdött növények. // (...) de mégis én a hirt (...) továbbadom” (*Ars poetica*). Ezt a tartást, ezt a mégismorált a „Szerényen mint a fű, a szép füvecské ül a parton, / úgy éldegélek, várok én (...)” (*Régtől tudom*) önvallomása jeleníti meg. Emlékként földereng 1956. október, s természetesen Petőfi versruhájának palástjával borítva - ne feledjük: Alaksza mintegy évtizeddel a szocializmusnak mondott gyarmati Magyarország megváltozása előtt halt meg - ; „(...) elporlik a közöny / haloványul a gyáva egyszercsak mindent / látni lehet (...)” (*A vers kikel kősi-réből*). Addig azonban nagyon is mindennapi az élet; amint azt a *Nyugati Pályaudvari Veregek Nemzetsége* (1962) című versében a verébétel, a verébétel leírásában adja meg - vállalni kell „a nehéz foglalkozást, a munkát, örökös éberséget” - s amely mindennapiság nem csupán a költői én sajátja volt, hanem a közösségé is, amelynek története és történelme alig-alig hagyta és engedte Alaksza Ambrust költőként létezni minden verebek nemzetségében.

(Vadamosi Füzetek. Zalaegerszeg, 1998. 60 oldal)